

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
Кафедра ботаніки і методики викладання природничих наук

На правах рукопису

ПАНАСЮК АНАСТАСІЯ ЮРІЇВНА

**ГРУПОВА РОБОТА ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ
НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА
УРОКАХ БІОЛОГІЇ 7 КЛАСУ**

Спеціальність 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

Освітньо-професійна програма

Середня освіта. Біологія, природознавство, здоров'я людини

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

КОЦУН ЛАРИСА ОЛЕКСАНДРІВНА

кандидат біологічних наук,

доцент кафедри ботаніки і методики
викладання природничих наук

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 7

засідання кафедри ботаніки і

методики викладання природничих наук

від 2 грудня 2025 р.

Завідувач кафедри

проф. О.С.Фіщук

ЛУЦЬК – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
1.1. Дефініційний аналіз поняття «групова роботи».....	8
1.2. Психолого-педагогічні аспекти групової роботи учнів	10
1.3. Форми групової роботи учнів	16
Розділ 2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	23
Розділ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ	
3.1. Змістова основа предмету як сприятливе середовище для групової діяльності.....	26
3.2. Педагогічні умови організації групової роботи на уроках біології 7 класу.....	28
3.3. Основні етапи організації групової роботи учнів на уроках біології.....	31
3.4. Методика групової роботи на уроках біології 7 класу.....	34
3.5. Результати експериментального дослідження по впровадженню групової роботи в освітній процес.....	37
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46
ДОДАТКИ.....	52

АНОТАЦІЯ

Панасюк А. Групова робота як форма організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках біології 7 класу. Рукопис. Робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня „Магістр” за спеціальністю 014 Середня освіта (Біологія та здоров’я людини). Волинський національний університет імені Лесі Українки. 2025.

Робота присвячена вивченню методичних підходів до організації групової роботи в школі на уроках біології. Дефініційний аналіз поняття «групова роботи» виявив відсутність єдності педагогів у трактуванні даного поняття. Проте більшість авторів розуміють групову роботу школярів як форму освітньої діяльності, де учні об’єднуються у невеликі групи для спільного виконання поставлених вчителем освітніх завдань. Як педагогічне явище, групова діяльність виконує в освітньому процесі багато функцій, серед яких можна виділити наступні: мотиваційна, навчальна, організаційна, розвивальна, виховна. Психолого-педагогічна сутність групової роботи сприяє інтеграції індивідуальних дій учнів у спільну діяльність всієї групи по вирішенню поставленого вчителем завдання і передбачає набуття учнями навичок колективної діяльності, міжособистісного спілкування, взаємодопомоги та соціально визначеної позитивної взаємодії у колективі.

Впровадження групової роботи в освітній процес з біології вимагає від вчителя реалізації сукупності дидактичних вимог, підготовки творчих та проблемно-орієнтованих завдань. Групова робота повинна проводитись у відповідності до визначених педагогічних умов.

Ключові слова: групова робота, біологія, урок, навчально-пізнавальна діяльність, педагогічні умови

Summary

Panasiuk Anastasiia. Group work as a form of organizing students' educational and cognitive activities in 7th grade biology lessons. Manuscript. Work on obtaining a Master's degree qualification in the specialty 014 Secondary education (Biology and Human Health). Lesya Ukrainka Volyn National University. 2025.

The work is devoted to the study of methodological approaches to the organization of group work at school in biology lessons. A definitional analysis of the concept of "group work" revealed the lack of unity of teachers in the interpretation of this concept. However, most authors understand group work of schoolchildren as a form of educational activity, where students are united in small groups for the joint implementation of educational tasks set by the teacher. As a pedagogical phenomenon, group activity performs many functions in the educational process, among which the following can be distinguished: motivational, educational, organizational, developmental, educational. The psychological and pedagogical essence of group work contributes to the integration of individual actions of students into the joint activity of the entire group to solve the task set by the teacher and provides for the acquisition by students of skills of collective activity, interpersonal communication, mutual assistance and socially defined positive interaction in the team.

The introduction of group work into the educational process in biology requires the teacher to implement a set of didactic requirements, prepare creative and problem-oriented tasks. Group work must be carried out in accordance with the specified pedagogical conditions.

Key words: group work, biology, lesson, educational and cognitive activity, pedagogical conditions.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Формування природничої компетентності учнів Нової української школи вимагає від вчителя творчого переосмислення надбаного педагогічного досвіду та пошуку нових шляхів його ефективного впровадження в освітнє середовище закладів освіти. Педагогічний пошук стосується всіх складових організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, однією із організаційних форм якої під час уроку є групова робота учнів. Як педагогічне явище, групова робота учнів не є чимось принципово новим у педагогічній науці та практиці. Аналіз літературних джерел засвідчив, що різним її аспектам постійно приділялась увага як зі сторони педагогів теоретиків, так і вчителів практиків [11, 20, 44, 50].

Проведений аналіз літературних джерел дозволяє стверджувати, що надбаний педагогічний досвід стосується чинних на той час навчальних програм та підручників, а тому не відповідає сучасним запитам суспільства до організації навчально-пізнавальної діяльності учнів в закладах середньої освіти України загалом та на уроках біології зокрема. Це свідчить про **актуальність** обраної нами теми кваліфікаційного дослідження “Групова робота як форма організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках біології 7 класу”.

Мета роботи – дослідити шляхи оптимізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках біології 7 класу за допомогою групової форми її організації.

Для досягнення поставленої мети нами було визначено наступні **завдання** дослідження:

1. Здійснити дефініційний аналіз поняття «групова робота».
2. Виявити психолого-педагогічні аспекти групової роботи учнів середнього шкільного віку.

3. Визначити форми групової роботи учнів, які можуть бути ефективно адаптовані вчителем для виконання освітніх завдань шкільного курсу біології у 7 класі.

4. Розробити систему освітніх завдань з біології для групової роботи учнів 7 класу та перевірити їх ефективність в ході педагогічного експерименту.

5. Узагальнити результати експериментального дослідження по реалізації групової роботи в освітньому процесі при вивченні біології.

Об'єкт дослідження – освітній процес з біології у 7 класі.

Предмет дослідження – методика формування та впровадження різних форм групової роботи з біології на уроках у 7 класі.

Наукова новизна впровадження групової роботи в освітній процес з біології полягає в методологічному обґрунтуванні, систематизації, адаптації до сучасних освітніх викликів та визначенні конкретних результатів (підвищення успішності, розвиток «м'яких» навичок, формування дослідницьких компетенцій).

Теоретична значущість роботи полягає в обґрунтуванні і розкритті інтеграційних можливостей групової роботи з біології як ключового елемента педагогіки співробітництва.

Практична значущість дослідження полягає в розробці методичних рекомендацій з використання групових форм освітньої діяльності на уроках біології, визначенню педагогічних умов, які необхідні для їх ефективного впровадження в освітній процес в школі.

Методи дослідження. Для досягнення мети та реалізації поставлених завдань використовували наступні методи: теоретичні, які полягають в аналізі та узагальненні теоретичної, загальнодидактичної, методичної, біологічної літератури; вивчення та узагальнення досвіду вчителів-практиків по впровадженню групової роботи в освітній процес; анкетування вчителів

закладу загальної середньої освіти щодо освітньої ефективності групової роботи; емпіричні (педагогічний експеримент).

Апробація дослідження. Результати дослідження апробовані на IX Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених, студентів та аспірантів «Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук» (14 листопада 2025 року, м. Луцьк). Узагальнені результати наукового дослідження висвітлені у матеріалах тез конференції на тему: «Організація групової роботи з учнями на уроках біології 7 класу».

Структура роботи. Робота складається із вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Матеріали роботи викладено на 54 сторінках машинописного тексту. Список використаних джерел нараховує 53 джерела. Робота ілюстрована 8 рисунками та 3 таблицями.

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Дефініційний аналіз поняття «групова роботи»

В сучасних педагогічних джерел вивченню різноманітних форм організації освітнього процесу присвячено значна кількість наукового доробку [1, 8, 10, 25, 35, 36]. У зв'язку із реформуванням загальної середньої освіти та становленням Нової української школи [34, 35], на основі сучасних освітніх технологій реалізується компетентісно-орієнтований підхід у навчанні школярів [22-24], формуються ключові та предметні компетентності.

Серед нетрадиційних форм навчання особливе місце займає групове навчання учнів [44]. В його дидактичних цілях найкраще відображені ідеї видатного швейцарського педагога-новатора Й. Песталоцці, який вважав, що вміле поєднання індивідуальної і групової навчальної діяльності допомагає успішному навчанню дітей, а їхня активність і самодіяльність підвищують ефективність уроку [19, 20].

Сучасні науковці по різному трактують поняття «групова робота». Це пояснюється різними підходами у визначенні понять «форма організації навчання» та «форма навчальної діяльності» [20]. У першому випадку дефініція поняття розглядається як різноманітність способів організації процесу навчання, тоді як у другому – колективна чи індивідуальна форма взаємодії між учнями в процесі навчання. Проте і колективну і індивідуальну форми роботи учня можна реалізовувати під час групової діяльності на уроці.

Куліда С.М. визначає групову форму роботи як «організацію навчання в малих групах, об'єднаних загальною навчальною метою за опосередкованого керівництва вчителя співпрацею з учнями» [27]. О. І. Пометун, Л. В. Пироженко розглядають «групову навчальну роботу як фронтальну форму організації навчальної діяльності, яка передбачає навчання однією людиною (здебільшого вчителем) групи учнів чи цілого класу, а групове навчання – як одну з інтерактивних технологій» [37, 38].

Науковець Є.І.Задоя [16] визначає групові роботи з учнями як організовану вчителем спільну навчальну діяльність учнів одного класу, під час якої завдання виконують всі учні групи, а не окремі школярі, а завдання побудовані таким чином, що для їх виконання необхідні зусилля всього класу. При цьому учні визначають способи вирішення навчальних завдань та розробляють програму по їх спільному виконанню, надають взаємну підтримку. Таким чином групова робота школярів – це форма освітньої діяльності, де учні об'єднуються в невеликі групи для спільного виконання поставлених вчителем завдань.

Різні підходи до організації групової роботи учнів в освітньому процесі відображено у науковому доробку вчених. Детальний дефініційний аналіз групової діяльності проведений Колеснік К.А. [20]. Особливостям впровадження технології колективно-групового навчання присвячена робота Брега Н. [7]. Різноманітні методи групової роботи в системі освіти висвітлені у роботі Горностай П.П. [11].

Луцинкевич Л. розглядає організацію групової роботи в підготовці майбутніх учителів початкової школи в умовах коледжу [28]. В роботі Шевчук Л.М. групова форма навчальної діяльності розглядається як засіб підвищення ефективності сучасного уроку [50]. Детальний аналіз використання сучасних методів у груповій діяльності розкрито у науково-методичному посібнику, підготовленому Буряк О. О., Кечик О. О. [44]. Ткаченко Т., Соловйова Т. розглядають у своїй науковій праці групову роботу як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках історії і основ правознавства [45].

Різноманітні форми та види групової роботи учнів розкрито в роботі Шевчук Л.М. [50]. Формуванню біологічних понять в умовах групового навчання учнів присвячена робота Цуруль О.А. [52].

У багатьох публікаціях досліджуються особливості організації та проведення групової роботи в початковій школі. Це роботи Винницької Н. [9], Добрянської І. [15], Колесник К.А. [19], Куліди С.М. [27], Сосинець Т., Чосік

Л. [43]. Савицька А.Ю. розглядає індивідуально-групове навчання у класах із малою чисельністю учнів [42].

Таким чином, груповій діяльності учнів в освітньому процесі присвячений значний доробок педагогів науковців та практиків, як вагомій сучасній педагогічній технології, яка відіграє важливу роль у реалізації компетентісно-орієнтованого навчання у Новій українській школі.

1.2. Психолого-педагогічні аспекти групової роботи учнів

У педагогічній літературі та психології груповій роботі відводиться значна увага науковців, що відображено у наукових публікаціях В.І. Богданова, І.П.Негуре, Л.І.Омельченко та інших. Як педагогічне явище, вона розглядається як техніка, яка виконує в освітній діяльності навчальну, виховну, контрольну-корекційну, спонукальну і розвиваючу функції. Групова робота передбачає активну освітню діяльність з боку учнів. При цьому важливо, щоб учні усвідомлювали важливість повноцінної роботи в групах кожного його учасника, розуміли значення співпраці, дотримувались культури спілкування між усіма учасниками. При такому підході освітній процес буде умотивованим, продуктивним і в результаті буде отримано якісний освітній продукт: учні отримають стійкі теоретичні знання, які вони закріпили під час виконання групового завдання.

У психологічній науці діяльність розглядається у різноманітних формах прояву і включає 3 основні види: гра, навчання, праця. У грі дитину приваблює виконання певних ролей. Під час навчання учні не лише засвоюють знання, а вчаться застосовувати їх на практиці, що є підготовкою до майбутньої трудової діяльності. А праця є необхідним вибором людини на набуття матеріальних та духовних цінностей. Проте в кожній із цих форм діяльності, незважаючи на вікові особливості безумовну роль відводять комунікативним навичкам між окремими учасниками та в колективі безпосередньо.

Для дітей діяльність виступає необхідним аспектом їх правильного та повноцінного психічного розвитку, задоволення їх пізнавальних інтересів,

використання власного досвіду. Тому залучення в освітній процес різних форм діяльності, в тому числі групової, позитивно впливає на розвиток учня.

Під групою розуміють об'єднання осіб за видом діяльності, характером діяльності, особливостями спілкування тощо. У психологічній довідковій літературі, зокрема у словнику поняття «група» визначають як обмежену розміром спільність людей, що виділяється або яку виділяють із соціального цілого за певних ознак: характеру діяльності, соціальної або класової приналежності, структури, композиції, рівня розвитку, тощо [18].

Вчені психологи відмічають, що на кінцевому етапі результативність групової роботи повинна бути підпорядкована не механічним об'єднанням зусиль учнів, а ґрунтуватися на колективному вирішенні поставлених вчителем завдань [33]. Таким чином, науковці підкреслюють великий потенціал групової роботи учнів в аспекті реалізації навчальної та виховної функції. Проте вона не дозволяє повністю подолати протиріччя між індивідуальною та фронтальною роботою, адже її ефективність залежить від педагогічної майстерності вчителя у підготовці, організації та проведенні групової роботи.

Впровадження групової роботи в освітній процес вимагає:

- врахування пізнавальних інтересів учнів відповідно до їх вікових особливостей;
- виконання завдань, які характеризуються поступовим рівнем ускладнення;
- впровадження досвіду позитивних стосунків між учнями в процесі групової роботи;
- врахування рівня здатності дітей до спільної діяльності;
- готовність вчителя до організації групової діяльності;
- часові обмеження на уроці.

У класі діти створюють групи на основі спільних інтересів, щирості та довірливості у стосунках, емоційних настроїв, доброзичливого ставлення один до одного, набутих норм соціальної поведінки тощо. Психологічні аспекти

групової роботи є дуже важливими, адже учні вчаться комунікувати з однолітками, орієнтуватися у спектрі людських взаємин, бути готовими до співпереживань та емпатії. Все це підсилює інтерес учнів до логічного завершення поставлених завдань, готовності вирішувати проблему колегіально і в той же час оцінювати власні можливості та поважати і прислухатись до думки однокласників. Такий підхід сприяє формуванню в учнів вмінь узгоджувати свої інтереси та діяльність із всіма учасниками освітнього процесу, що в свою чергу сприяє кращому входженню учня у людський соціум. Спільна робота над проектами, творчими завданнями, науковими дослідженнями, фенологічними спостереженнями впливає на зміцнення дружніх зв'язків у групі. Партнерська комунікація між учасниками групи гарантує психологічну рівність учасників та врахування думок одне одного.

Діяльність учнів у групі може мати характер взаємозалежності та взаємопов'язаності. У першому випадку учасники групи усвідомлюють важливість внеску кожного у виконання поставленої задачі, у другому – учні розуміють, що виконання певної роботи кожного учасника групи підпорядковане діям інших учасників, адже вони разом повинні досягти вирішення поставлених завдань. Саме у групах виникає довірливе спілкування між усіма учасниками, адже від нього залежить ефективність взаємодії учнів під час виконання завдань. Такий підхід передбачає прозорий, обґрунтований та конструктивний обмін думками між усіма учасниками групи щодо ситуацій, що виникають під час роботи над завданнями.

Групова взаємодія надає унікальну можливість для саморефлексії через сприйняття власної позиції «очима колег». Отриманий зворотній зв'язок слугує підґрунтям для глибокого аналізу та стимулює генерацію нових оригінальних ідей. Вчитель не проста навчає, а допомагає учням вчитися, виступаючи в ролі каталізатора їхнього пізнавального процесу. При цьому він часто працює нарівні з іншими, як рівноправний член команди. Така

партнерська взаємодія означає повагу до кожного учасника групи, його інтересів та цінностей.

Робота в групах значно підвищує активність учнів і вона в значній мірі залежить від зацікавленості їх поставленою проблемою, рівня знань із цієї проблеми та досвіду роботи в групах. Активність учнів у груповій діяльності безпосередньо впливає на набуття учнями нового досвіду, підвищує їх бажання самостійно вирішувати проблеми та відкривати вже відомі закономірності.

Таким чином у групах діяльність характеризується безпосередньою взаємодією всіх їх учасників.

Групова діяльність учнів має певні ознаки, серед яких виділяють наступні:

- поділ класу на групи для досягнення певного освітнього продукту;
- склад групи не є постійний, адже він повинен бути підпорядкований кінцевій меті, в реалізації якої максимально задіяні всі члени групи у відповідності із їх можливостями;
- отримання групами завдань, які виконуються під керівництвом педагога або лідера групи;
- завдання для групової діяльності повинні бути складені таким чином, щоб можна було ефективно оцінити внесок кожного учня у його реалізацію.

До основних властивостей групової діяльності В.Москаленко [33] відносить наступні (рис.1.1.):

- групова діяльність здійснюється для всіх учасників в єдиному просторі і часі, що забезпечує її можливостями комунікувати, ділитися інформацією та узгоджувати власні дії;
- наявність визначеного результату, для досягнення якого необхідні об'єднані зусилля всіх членів групи;

– спільна діяльність ґрунтується на чіткому розподілі ролей та функцій, що дозволяє підтримувати активність у групі для досягнення поставленої мети.

Рис.1.1.Властивості групової діяльності

Будь-яка групова діяльність учнів ґрунтується на вивченні можливостей учнів у реалізації поставленого завдання, сформованості психологічних та комунікативних стосунків між учнями, сприяє формуванню позитивного мікроклімату у групі і колективі класу в цілому. При цьому кожен учасник повинен відчувати себе під час виконання завдань впевнено та комфортно. Дотримання такого підходу у організації групової діяльності, її можна застосовувати з високою інтенсивністю, як ефективну модель навчання. Таким чином, при впровадженні в освітній процес групової діяльності можна визначити такі важливі аспекти:

– єдність та чіткість у визначенні мети. Важливо пояснити, чому ця мета важлива і яку користь вона принесе кожному члену команди та організації в цілому;

- персональна мотивація кожного учасника групи до спільного виконання завдання. Спільна мета повинна резонувати з особистими цінностями та прагненнями учнів;
- інтеграція дій кожного учасника групи у виконання завдання. Залучення групи до обговорення та розробки стратегій досягнення мети. Це створює відчуття власності та відповідальності;
- самоуправління й саморегуляція навчальних дій у групі. Ці психологічні процеси розвивають в учня бажання свідомо керувати власною освітньою діяльністю та емоційним станом для реалізації поставленої мети;
- відкритість в оцінці досягнутих результатів та внеску кожного учня.

Як педагогічне явище, групова діяльність виконує багато функцій (рис.1.2), серед можна виділити наступні:

- мотиваційна (сприяє активній участі кожного учня групи у виконанні завдання, адже від його участі залежить результат виконання завдання);
- навчальна функція (учні закріплюють навчальний матеріал, набувають нових знань, група підвищує знання слабших учнів);
- організаційна (учні вчаться планувати освітній процес, розподіляти обов'язки між всіма учасниками, час, який виділений для виконання завдання);
- розвивальна (набуття школярами навичок критичного мислення, комунікації та наукового світогляду);
- виховна (спрямована на формування особистості, зокрема на розвиток таких якостей, як колективізм, моральні та гуманні якості, і трактується як цілеспрямований процес, який охоплює виховання моральних цінностей, почуття відповідальності та поваги до інших людей).

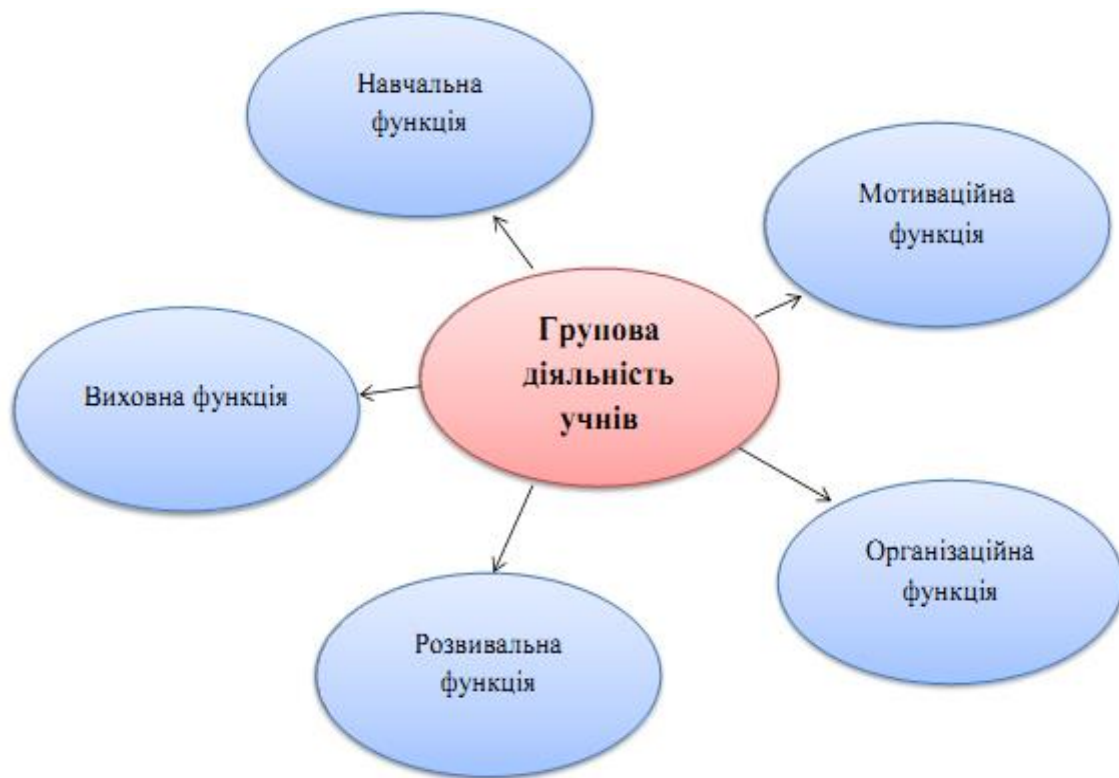

Рис.1.2. Функції групової діяльності учнів

Таким чином, психолого-педагогічна сутність поняття «групова діяльність» передбачає інтеграцію індивідуальних дій учнів у спільну роботу групи по вирішенню поставленого завдання, яка передбачає набуття учнями навичок колективної діяльності, міжособистісного спілкування, взаємодопомоги та соціально визначеної позитивної взаємодії у колективі. Групова діяльність не тільки забезпечує досягнення вищих навчальних результатів учнів, але й сприяє успішному розвитку психічних процесів і моральних якостей майбутніх громадян нашої держави.

1.3.Форми групової роботи учнів

Враховуючи сучасні вимоги до реалізації освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти на основі компетентнісного підходу вчителі впроваджують у навчання різноманітні інноваційні технології навчання. Групова робота, як нами з'ясовано, не є новою формою роботи, проте завдяки

використанню різноманітним методик є ефективною формою отримання знань учнів, що створює широкі можливості для розвитку їх творчих здібностей. Завдяки груповій формі роботи в учнів зростає мотивація до навчання, створюються умови для активного засвоєння ними знань та їх практичного застосування. Учні набувають умінь працювати командно, самостійно вирішувати поставлені завдання, розвивається колективна відповідальність за результативність їх виконання.

В педагогічній літературі виділяють кооперативну (командну) та колаборативну групову роботу [36]. Перша передбачає наступний розподіл діяльності:

- чіткий розподіл завдань між усіма учасниками групи;
- кожному учаснику необхідно виконати певне завдання;
- кінцевий результат передбачає єдність виконання усіх завдань, які були надані групі;
- кожен учасник усвідомлює, що не виконання ним завдання не дозволить виконати його в цілому;
- для активної участі всіх членів групи у виконанні завдання необхідні мотиваційні заходи та чітка та злагоджена робота всіх учасників.

Колаборативна групова робота має на меті інші методичні підходи, зокрема:

- виконання завдань побудоване на спільній взаємодії всіх учасників групи;
- завдання надається для всієї групи;
- участь у виконанні завдання беруть всі учні за однакової участі;
- для виконання завдання між учнями розподіляються обов'язки у пошуку інформації та інших рішень;
- участь кожного учня у такому підході до організації групової роботи є різною.

**Порівняльна характеристика командної та колаборативної
групової роботи учнів**

Ознаки командної роботи	Ознаки колаборативної групової роботи
чіткий розподіл завдань між усіма учасниками групи	виконання завдань побудоване на спільній взаємодії всіх учасників групи
кожному учаснику необхідно виконати певне завдання	завдання надається для всієї групи
кінцевий результат передбачає єдність виконання усіх завдань, які були надані групі	участь у виконанні завдання беруть всі учні за однакової участі
кожен учасник усвідомлює, що не виконання ним завдання не дозволить виконати його в цілому	для виконання завдання між учнями розподіляються обов'язки у пошуку інформації та інших рішень
для активної участі всіх членів групи у виконанні завдання необхідні мотиваційні заходи та чітка та злагоджена робота всіх учасників	участь кожного учня у такому підході до організації групової роботи є різною

Об'єднувати учнів у групи може вчитель, або самі учні за спільними інтересами або випадково. При цьому групи можуть створювати лідери класу, які мають відповідні повноваження. Коли групи створюють самі учні, то вони об'єднуються навколо спільних інтересів, чи дружніх стосунків, чи за певним стилем роботи. Випадково створені групи також мають переваги, адже дозволяють розвивати в учнів здатність пристосовуватись до роботи із різними учнями. Проте у таких групах є ризики виникнення певних непорозумінь, тому їх необхідно переформатувати та замінити частину складу учнів.

Таким чином, групи можуть бути сформовані наступним чином:

- групи за взаємним вибором учнів;
- група «лідерства» формується лідерами з учнів, які визначає вчитель;
- модель випадкової групи означає, що вона сформована з учнів, які сидять поруч за партою;
- групи, які формує сам вчитель відповідно до поставленої мети.

Групи можуть бути гомогенні та гетерогенні. Перші об'єднуються за однаковими навчальними досягнення учнів, тоді як другі – формуються із учнів із різними навчальними досягненнями. При формуванні груп доцільно враховувати рівень знань учнів, сформованість навичок до самостійного навчання, пізнавальні інтереси, дисциплінованість школярів. Також важливо проводити педагогу диференціацію завдань відповідно до навчальних досягнень учнів.

Часто вчителі використовують в освітньому процесі гомогенні групи, використовуючи диференційований підхід у складанні завдань: зокрема формують полегшені, звичайні та ускладнені завдання. Застосування такої методики створює широкі можливості для індивідуалізації можливостей учнів в процесі виконання поставленої вчителем проблеми.

Значна частина педагогів надає перевагу формуванню гетерогенних груп, адже при організації в них роботи створюються можливості для допомоги слабшим учням у засвоєнні матеріалу. При цьому розвивається почуття взаємодопомоги у сильніших дітей та самостійність і мотивація до навчання у слабших. Вчителю необхідно організувати роботу у гетерогенних групах таким чином, щоб слабші учні не перекладати свої обов'язки на сильніших, а сильніші учні в свою чергу не пригнічували слабших. Крім того, для гетерогенних груп вчителі формують завдання приблизно однакового рівня складності, проте вони повинні мати різне змістове наповнення.

Важливим є питанням частоти зміни груп в процесі освітньої діяльності. З одного боку, постійність складу груп розвиває та закріплює навички колективної роботи, а також забезпечує її якість. Проте створення

гетерогенних груп може мати негативні наслідки, адже слабші учні не матимуть вагомих причин підвищувати успішність. Тому доцільно періодично змінювати склад груп, враховуючи відповідні завдання, їх мету та зміст, що відіграє важливу роль для індивідуалізації навчання.

Аналізуючи багаторічний досвід вчителів по впровадженню групової роботи в освітній процес за дидактичною метою можна виділити наступні її форми (рис.1.3.).

1. Бригадна форма групової роботи передбачає організацію освітньої діяльності учнів в малих групах – бригадах по 4-5 осіб. Часто бригади вчителів створюють у відповідності із навчальними можливостями учнів. У цьому випадку учням пропонуються диференційовані завдання. У цій формі розрізняють два різновиди:

- кооперативно-груповий, який передбачає виконання групою учнів окремих завдань, які є складниками загального завдання. Учитель виступає тут координатором роботи учнів опосередковано, через завдання. По завершенню завдання, учні презентують результати своєї роботи та обговорюють всім класом;

- диференційовано-груповий, при якому завдання поділене на окремі частини за рівнем складності та розподіляється між учнями відповідно до їх навчальних можливостей. Тобто складніші завдання отримують учні, які вже засвоїли матеріал, легші завдання – учні, яким потрібно ще доопрацювати тему. Часто сильніші групи учнів допомагають слабшим, забезпечуючи вирішення проблеми.

2. Ланкова форма передбачає поділ на групи із 4-5 осіб. Проте у групу об'єднані учні із різними навчальними можливостями. Учні працюють над поставленими завданнями спільно, сильніші учні допомагають слабшим у виконанні завдання та досягнення відповідного результату. Така активна навчальна діяльність мотивує слабших учнів до навчання.

3. Парна робота передбачає об'єднання учнів по парах. Це може зробити вчитель, або діти самі визначають пари. Відповідно до навчальних

завдань, пари можуть бути постійними або змінними. Часто вчителі застосовують прийом обміну учнів у парах. Така робота забезпечує найбільшу активність, дає можливість обмінятися думками, максимально включити учнів в освітній процес, зменшує боязнь деяких школярів неправильно виконати завдання.

Рис.1.3. Форми групової роботи з учнями

При виконанні завдання пари учнів націлені на результат, тому максимально допомагають один одному у його вирішенні. Іноді педагоги використовують індивідуально-групову роботу, яка передбачає виконання завдання кожним учнем групи, а по його звершенні група учнів підбиває підсумки, робить узагальнення та формулює загальну відповідь для класу. Для досягнення дидактичної мети педагоги використовують її після вивчення нового матеріалу з метою перевірки засвоєння учнями знань або їх закріплення.

У базовій школі ланкова та бригадна робота передбачає оптимальну тривалість – 1—15 хв., у старшій школі вона може тривати 15-20 хв. Працюючи в групах, учні можуть змінювати навчальні ролі в залежності від поставленого перед ними завдання. Вони можуть бути співвиконавцями,

співавторами, секретарями, навіть керівниками групи, знайомлячись із завданням та розподіляючи обов'язки між членами групи, підсумовуючи результати роботи, визначаючи доповідача, який буде представляти групу за результатами виконаної роботи.

Важливим аспектом є визначення найбільш ефективних підходів у впровадження групової роботи в освітній процес. Означена модель навчання буде ефективною під час перевірки домашнього завдання або закріплення вивченої нової теми, рідше під час засвоєння нового матеріалу. Кінцевим продуктом впровадження групової роботи учнів в освітній процес є покращення навчальних досягнень учнів, підвищення їх мотивації до навчання, розвиток самонавчання, взаємодопомоги.

Розділ 2

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Матеріали кваліфікаційної роботи були отримані в процесі проведення наукових досліджень освітнього процесу в опорному навчальному закладі «Люблинецький ліцей» Волинської області, де автор працює на посаді вчителя біології. Дослідження проводили впродовж 2024-2025 років. Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять особливості впровадження групової форми роботи з учнями у відповідності до сучасних вимог Нової української школи.

Вихідні положення роботи ґрунтуються на нових підходах до реформування освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти, відображених у законах «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020) та концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016). В роботі використані узагальнені результати вивчення передового педагогічного досвіду старшого вчителя Котік Надії Миколаївни, вчителя біології вищої кваліфікаційної категорії з великим досвідом роботи у школі.

Для досягнення поставлених завдань наукового дослідження було детально проаналізовано модельну навчальну програму «Біологія. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Балан П. Г., Кулініч О. М., Юрченко Л. П.), яка рекомендована Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 06.09.2023 № 1090).

Базою проведення педагогічного експерименту був опорний навчальний заклад «Люблинецький ліцей» Волинської області. Впровадження групової роботи у освітній процес проводили у 7-х класу, де навчалось 60 учнів (7-А – 31 учень, 7-Б – 29 учнів). При проведенні експерименту враховували вікові особливості учнів, рівень їх готовності до спільної взаємодії, рівень готовності

педагога до реалізації групової діяльності учнів на уроках, обмеженість робочого часу на уроці.

Педагогічний експеримент проводили у три етапи: констатувальний, формувальний і контрольний. Метою констатувального етапу була діагностика відношення та обізнаності вчителів та учнів із методикою групового навчання. Процедура на цьому етапі включала анкетування вчителів та учнів.

Метою формувального експерименту було впровадження методики групової роботи в освітній процес з біології 7 класу при узагальненні знань після вивчення тем із споривих рослин. В експериментальній групі застосовували методику групової роботи по закріпленню знань, у контрольній – традиційний підхід.

Рис.2.1. Реалізація групової роботи на уроках біології 7 класу

Після завершення формувального експерименту проводили порівняння отриманих результатів з результатами формувального експерименту. Діагностику навчальних досягнень учнів у експериментальному та

контрольному класі реалізовували шляхом виконання тестових завдань з теми спорів рослин.

Узагальнення результатів дослідження здійснювали на базі навчально-наукової лабораторії технології навчання природничих наук факультету біології та лісового господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Розділ 3

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

3.1. Змістова основа предмету як сприятливе середовище для групової діяльності

Для з'ясування можливостей впровадження групової діяльності в освітній процес з біології нами було проаналізовано навчальну програму «Біологія. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти, авторів Балана П. Г., Кулініч О. М., Юрченко Л. П., яка рекомендована Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 06.09.2023 № 1090) [2].

Результати аналізу показали, що в сучасних умовах реформування освітнього процесу групова форма навчально-пізнавальної діяльності, незважаючи на її глибокі історичні корені в дидактиці, адаптована до компетентнісно-орієнтованого навчання та формування ключових компетентностей. Відповідно до поставлених завдань наукового дослідження ми проаналізували у програмі для 7 класу теми: «Клітини- структурно-функціональна структура живих організмів. прокаріоти», «Одноклітинні еукаріоти – цілісні організми», «Водорості», «Характерні риси та будова вищих рослин», «Різноманітність вищих рослин», «Гриби – гетеротрофні організми». Уроки біології створюють великі можливості для формування в учнів умінь планувати, організовувати та контролювати навчально-пізнавальну діяльність безпосередньо у груповій діяльності. Змістова основа предмету біології має великий потенціал для спільної та активної навчальної діяльності школярів.

В кожній темі передбачено використання різних інтерактивних форм і методів роботи, в тому числі і групової роботи, яка дозволяє індивідуалізувати освітній процес на будь-якій темі уроку біології, усунувши в першу чергу суперечності між фронтальними особливостями роботи вчителя та індивідуальним характером засвоєння знань кожним школярем. В процесі

групової роботи, наприклад при вивченні параграфу «Розмноження рослин», зміст якого спричиняє певні труднощі у засвоєнні знань учнями, якраз командна робота у порівнянні різних типів розмноження рослин дозволить досягти високих академічних результатів. Крім того, при вивченні будь-якої теми, особливо коли можна використати ботанічну наочність, в учнів значно зростає активність у засвоєнні знань. Важливо відзначити, що групова робота з біології дозволяє при вивченні багатьох тем змістити акцент на формування в учнів критичного мислення, наприклад при вивченні фотосинтезу рослин.

Впровадження групової діяльності при вивченні тем, які в певній мірі ґрунтуються на власному досвіді учнів, наприклад, «Різноманітність Хвойних», «Різноманітність покритонасінних», «Значення грибів у природі та житті людей», сприяє формуванню позитивних соціальних навичок, дозволяє навіть сором'язливим учням ділитися своїми думками.

При вивченні теми «Гриби» групова робота сприяє формуванню в учнів навичок розв'язувати важливі проблеми, пов'язані із збереженням здоров'я людини. В процесі роботи над вивченням теми «Життєдіяльність рослин і новітні технології» учні мають можливість спільної дискусії, групової комунікації, яка дозволить не лише засвоїти знання, а й сформувати важливі «навички 21 століття»: спілкування, співпраці, відповідальності, самостійності у прийнятті рішень тощо.

Таким чином, будь-яка тема з біології 7 класу має великі можливості впровадження різних варіантів організації групової роботи учнів. Проте необхідно підходити до цього найбільш раціонально, адже означена форма навчання вимагає адаптації до різних освітніх моделей. Крім того, групова робота може здійснюватися через реалізацію сучасних освітніх технік: методу проектів, кейсів, моделювання тощо. Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, який ставить у пріоритет компетентнісний підхід у навчанні, формування ключових і предметних компетентностей у навчанні біології не можливе без сучасних інноваційних технологій, в тому числі і групової діяльності [13].

3.2. Педагогічні умови організації групової роботи на уроках біології

7 класу

Групова освітня діяльність передбачає роботу учнів в малих групах, які мають спільну мету у виконанні певного завдання. При цьому вчитель лише опосередковано здійснює керівництво дітьми. Він координує роботу учнів в групах та надає необхідні консультації тільки тоді, коли виникає в цьому потреба і про це просять учні.

Робота в групах належить до тих освітніх технологій, які в значній мірі забезпечують розвиток дитини як суб'єкта освітнього процесу. При цьому учні не ізолюються один від одного, а навпаки, тісно комунікують між собою. Завдяки груповій роботі можна значно підвищити результативність навчання учнів, адже у виконанні завдання задіяні всі учасники освітнього процесу, що зумовлене об'єктивною потребою у спільній роботі, адже тоді виникає суб'єктивна необхідність у комунікації та міжособистісній взаємодії під час діяльності. Якщо при традиційному проведенні уроку висловитись можуть лише кілька учнів, то у групах учні можуть довше вести дискусію, обмінюватись власними думками, застосовувати вже набуті знання для досягнення цілей.

Групова робота сприяє прояву індивідуальності учня та розвиває його самостійність у пошуку шляхів вирішення проблеми, розподілі обов'язків між членами групи, у плануванні спільної діяльності. Кожен учень групи приходить до переконання, що його частка роботи є також важливою для досягнення результатів усієї групи. В такому освітньому середовищі навіть більш пасивні учні починають активно працювати, досягаючи успіху.

Таким чином, важливість впровадження групової роботи в освітній процес вимагає від вчителя педагогічної майстерності, певних затрат часу на розробку завдань та індивідуального підходу до всіх учасників навчального процесу.

Для забезпечення ефективності проведення групової діяльності учнів педагогу необхідно дотримуватись педагогічних вимог, які полягають у наступному (рис.3.1.):

1. Чітке формулювання вчителем мети групової діяльності, що є запорукою усвідомленого та відповідального ставлення учнів до роботи в групі.

2. Детальний розподіл обов'язків між учнями в групі для виконання реальних дій в процесі реалізації завдання.

3. Завдання повинні бути проблемно-орієнтовані, щоб підвищувати пізнавальний інтерес в учнів, сприяти активним діям школярів у їх вирішенні, спонукати до творчого мислення, застосуванні уже набутих знань у вирішенні проблем та бажанні отримати нові знання.

4. Завдання повинні мати певний рівень складності, що відповідає віковим особливостям учнів та містити елементи для здійснення ними розумових дій: аналізу (розділення цілого на частини), синтезу (об'єднання частин у ціле), порівняння, узагальнення та систематизації.

5. Завдання повинні бути сформовані таким чином, щоб кожен учень мав можливість реалізувати свої знання та здібності при їх виконанні.

6. Завдання повинні містити елементи, де учні можуть використати власний досвід у їх реалізації.

7. Завдання повинні бути сформульовані таким чином, щоб учні самостійно могли їх виконувати, а вчитель лише був координатором при їх реалізації, постійно підтримуючи їх самостійність та відповідальність.

8. Впровадження групової роботи у структуру уроку повинно відповідати меті уроку і забезпечувало максимальну ефективність у досягненні високих навчальних результатів.

9. Групова діяльність учнів в обов'язковому порядку підсумовується та повинна бути оцінена вчителем разом з учнями в кінці кожного заняття.

Таким чином, групова діяльність учнів буде ефективною при дотриманні означених вище педагогічних умов. При цьому її ефективність вимагає

систематичного підходу та використання певних педагогічних стратегій, завдяки яким:

- розвиваються в учнів навички співпраці у вирішенні поставлених завдань під час роботи в групах;
- підвищується мотивація до навчання, співпереживання у досягнення бажаного результату;
- розвиваються комунікативні якості учнів;
- підвищується цілеспрямованість школярів, самостійність, відповідальність, зацікавленість в успіху групи та її учасників.

3.1. Педагогічні вимоги до групової діяльності учнів

Дотримання дидактичних вимог при впровадженні групової роботи в освітній процес сприяють підвищенню його ефективності та результативності. При цьому вчитель повинен вміти визначати готовність учнів до проведення гурткової роботи, формування у них позитивного ставлення до групової роботи, вироблення емоційно-стимулюючого спілкування педагога та учнів,

поєднання безпосереднього та опосередкованого керівництва вчителем групової діяльності учнів.

3.3. Основні етапи організації групової роботи учнів на уроках біології

Аналіз навчальної програми з біології засвідчив великі можливості впровадження групової роботи в освітній процес. Проте ця технологія вимагає ретельної підготовки як вчителя так і учнів. Перед початком уроку, на якому буде застосовуватись технологія групової діяльності учнів, педагог повинен визначитись у способі її організації та місця її у структурі уроку (на початку уроку для актуалізації знань, в середині уроку для закріплення знань, в кінці уроку для підведення підсумків засвоєння учнями нового матеріалу тощо). При розробці завдань вчителю необхідно врахувати особливості нового матеріалу, етап його вивчення, навчальні можливості учнів, раціонально поєднати групову роботу з іншими методиками (міні-проектами, кейсами, творчими завданнями тощо).

Перед реалізацією технології групової роботи необхідно зорієнтувати учнів на особливостях роботи в групах, особливо це стосується школярів, які не мають ще достатнього досвіду роботи у такій формі навчання. Для цього вчитель акцентує увагу учнів на дотриманні правил спільної діяльності, зокрема: говорити по-черзі, вміти слухати один одного, не витрачати час на суперечки, не заважати працювати іншим групам. Крім того, потрібно наголосити на важливості позитивного емоційного стану у групі та підтриманні інтересу до спільної діяльності. Вчитель наголошує на необхідності чіткого розподілу обов'язків, дотримання інструкції у ході виконання завдання, дотримуватись терміну, відведеного на виконання завдання.

В процесі реалізації групової роботи нами виділено наступні етапи:

Підготовчий етап передбачає підготовку учнів до групової діяльності на уроці біології. Для цього вчитель здійснює:

1. Поділ учнів на групи:
 - групи створюються гетерогенні у відповідності до навчальних досягнень учнів;
 - групи формуються по 4-5 учнів;
 - в кожній групі повинні бути сильні учні;
 - здійснюється розподіл обов'язків між учнями групи відповідно до поставлених завдань.

2. Підготовка учнів до виконання завдання: пояснення значення групової роботи та злагоджених дій у досягненні поставленої мети, участі кожного учня у реалізації завдання.

3. Створення позитивного освітнього середовища для виконання завдання.

4. Ознайомлення учнів із особливостями оцінювання результатів їх групової діяльності.

Основний етап передбачає оголошення пізнавальної задачі та координацію роботи учнів по досягненню запланованого освітнього результату: Він включає:

1. Озвучення вчителем завдання та проведення інструктажу із його виконання:
 - спрямування групової діяльності учнів на виділення головного у завданні;
 - визначення причинно-наслідкових зв'язків;
2. здійснення узагальнень.
3. Забезпечення етапності у виконанні завдання:
 - спільно-індивідуальне виконання завдань (кожен учасник групи самостійно виконує своє завдання);
 - спільно-послідовне виконання завдань (в результаті виконання певної частини завдання одним учнем, інший продовжує виконувати свою частину завдання);

— спільно-взаємодіюче виконання завдань (після виконання учасниками групи своїх завдань учні працюють над виконанням загального завдання).

4. Ускладнення групової роботи учнів шляхом виконання міні-проектів, кейсів, творчих завдань.

5. Спрямування діяльності учнів на самостійний пошук рішень у виконанні завдань.

6. Групова діяльність учнів:

— знайомство із завданням, планування роботи та розподіл обов'язків в групі;

— виконання кожним учнем отриманого завдання, обговорення результатів в групі;

— узагальнення результатів та підготовка до їх оголошення.

7. Роль вчителя на цьому етапі: консультування за потреби, учнів, вирішувати спірні завдання, спрямовувати дискусію і обговорення у правильний бік.

Заключний етап передбачає:

— оприлюднення результатів виконання завдання групами;

— аналіз групової діяльності учнів;

— підведення підсумків по виконанню кожною групою свого завдання для узагальнення спільного завдання для всього класу.

Таким чином, чітке знання основних етапів групової роботи та їх складових однаково важливе як для вчителя, так і для учнів. Для вчителя воно дозволяє організувати групову роботу учнів на уроці та здійснювати педагогічне керівництво нею. А для учнів це виступає запорукою ефективного виконання поставлених перед їхньою групою освітніх завдань з мінімальною затратою їх інтелектуальних зусиль на пошук потрібної для цього інформації, обґрунтування отриманих результатів та їх презентації перед усім класом.

3.4. Методика групової роботи на уроках біології 7 класу

Приклади впровадження групової роботи на уроках біології 7 класу нами розроблено для теми «Різноманітність вищих рослин», зокрема для наступних параграфів: «Вищі спорові рослини. Мохоподібні», «Плауноподібні. Хвощеподібні», «Чим цікаві Папоротеподібні?». Заклад загальної середньої освіти «Люблинецький ліцей» працює за підручником «Біологія» для 7 класу, автора Павла Балана (2024). В процесі організації і проведення групової роботи використано власний 3-річний досвід роботи в школі та передовий педагогічний досвід вчителів біології.

Групову діяльність впроваджували в освітній процес на останньому уроці вивчення спорових рослин для закріплення знань та їх практичного застосуванні при ідентифікації рослин. Для учнів, які проживають на території Волинського Полісся, ця тема має велике пізнавальне значення, адже вони часто відвідують ліс і знайомі із багатьма видами спорових рослин. Це дозволяє використати краєзнавчий підхід при організації групової роботи з метою ефективного засвоєння учнями даної групи знань про спорові рослини свого краю.

У професійній діяльності часто використовуємо означену технологію роботи з учнями, тому групи вже сформовані і показали свою ефективність роботи на попередніх уроках. З правилами роботи в групі учні знайомі, тому лише коротко нагадуємо про них.

Клас поділяємо на 6 груп по 5 учнів в кожній. Кожна група отримує завдання та гербарні зразки спорових рослин, а також інструктивні картки. На виконання завдання учням відводиться 15 хвилин уроку.

Завдання для кожної групи. Розглянути запропоновані гербарні зразки спорових рослин. За зовнішнім виглядом визначити, до якого класу вони належать. Вказати характерні ознаки кожного виду та дати відповіді на запитання:

- Яка будова рослинного організму?
- Які умови зростання?

- Яке їх значення у природі?

Учні отримують інтелект-картки, у яких необхідно записати відповіді на поставлені питання. Картка дається кожному учневі, адже вони мають виконати лише своє завдання.

Приклад інтелект картки зображено на рисунку 3.2.

Після виконання завдання учні повинні дати відповідь на запитання: Які спільні ознаки об'єднують всі спорові рослини?

Робота в групах починається із розподілу обов'язків між учасниками та визначення доповідача, який за результатами виконаної роботи дасть відповідь на проблемне запитання.

Інтелект-карта

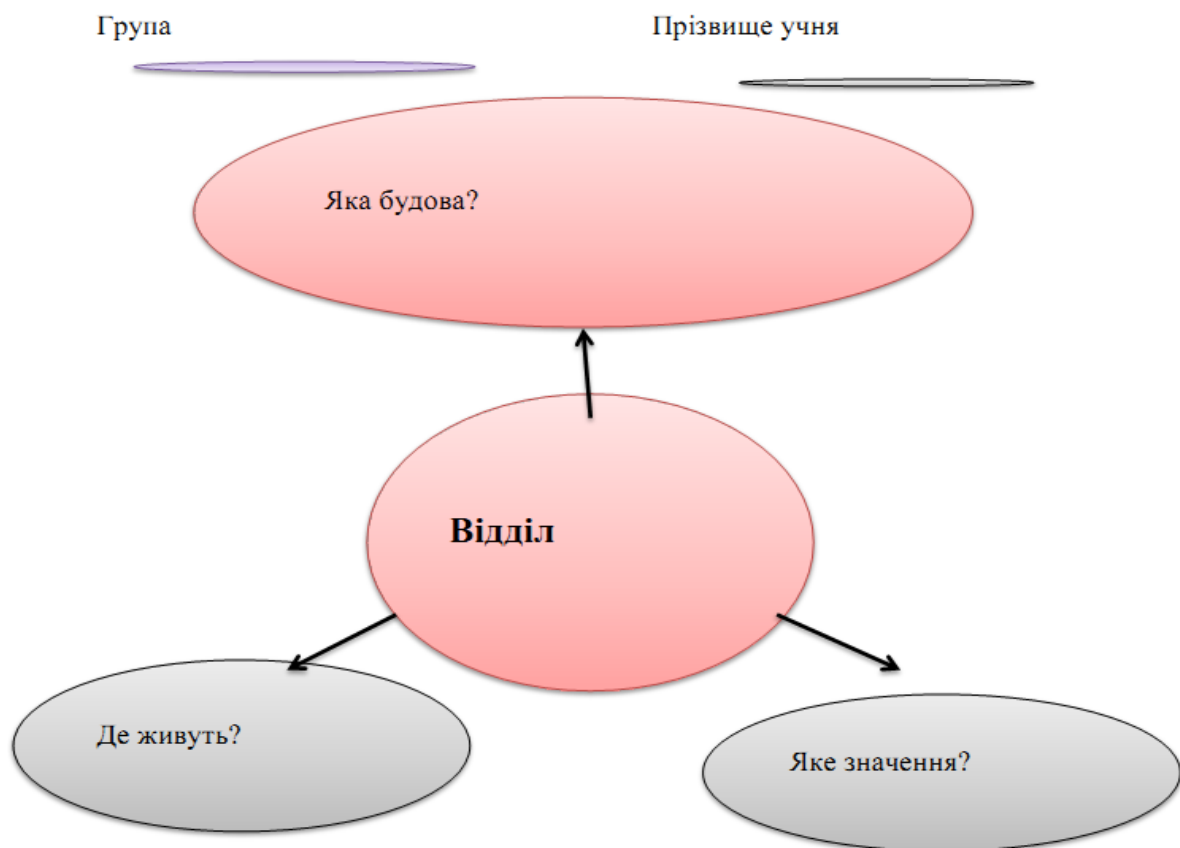

Рис.3.2. Приклад інтелект карти

Проблемні запитання для груп:

Група 1. Які умови оточуючого середовища дозволили споровим рослинам існувати на суходолі?

Готуючи відповідь на це питання, учні повинні пригадати з уроків «Пізнаємо природу» одну із головних умов, яка забезпечила вихід рослин на сушу – це утворення озонового шару. Школярі повинні пояснити, що з виходом на сушу, у них відбулося розмежування на два типи живлення: наземне та підземне, а також збільшились розміри тіла, адже виникла механічна тканина. Про це свідчать викопні деревоподібні види плауноподібних та папоротеподібних.

Група 2. Які пристосування виникли у спорових рослин у зв'язку із життям на суходолі?

Відповідаючи на це питання, учні повинні дати відповіді на запитання: Які проблеми виникли у спорових рослин на суші і як вони їх подолали?, Які пристосування до поглинання та запасання води?, Як спорові рослини захистили на суші органи розмноження?, Яким чином підтримують спорові рослини своє тіло в просторі?, Як поглинають воду? тощо.

Група 3. Легенда твердить, що папороть цвіте тільки в ніч на Івана Купала. Її цвіт береже нечиста сила, а хто з людей знайде його на це свято, то зможе розуміти мову тварин та знаходити заховані у надрах землі скарби. Як ви думаєте, чи дійсно можливо знайти цвіт папороті? Відповідь науково обґрунтуйте.

В українського народу є дуже гарна легенда, яка твердить, що папороть цвіте лише один день на свято Івана Купала. Проте папороті – це спорові рослини, у більшості з них листки виконують не тільки фотосинтезуючу, але й спороносну функції. Проте у деяких папоротей розвиваються окремі спороносні колоски, які нагадують «цвіт». Колись їх було значно більше у наших лісах. Проте нині знайти такі папороті досить важко. До них належать вужачка, гронянка. Напевно звідси пішла легенда у наших предків.

Група 4. Сфагнові мохи часто називають «білими мохами». Чому? Яке значення сфагнових мохів для людини? Учні розглядають будову сфагнового моху та вказують на особливі клітини, які називаються гіалінові, які здатні

поглинати у кілька разів більше вологи, ніж власна вага. Вони при висиханні стають світлішими та прозорими.

Група 5. Чому плауни називають живими викопними і чи були вони колись великими деревами? Чому сучасні плауни не можна збирати?

Плауни жили в часи динозаврів, а це понад 390 млн. років тому. Вони були представлені великими деревами понад 30 м заввишки. Плауни ростуть дуже повільно. Щоб утворити спори їм потрібно до 20 років.

Група 6. Часто хвощі називають рослинами-конструкторами, рослинами-чистюлями? Поясни, чому і чого рослину називають хвощ.

Пагін хвоща має вузли і меживузля, тому його можна легко роз'єднати, як іграшковий конструктор. А чистюлями, бо в його стеблах є маленькі часточки піску – кремнезему, тому наші предки використовували їх для чищення посуду. Хвощі нагадують за зовнішнім виглядом хвіст коня, тому й така назва.

Після виконання завдання кожним учнем, учасники групи обговорюють загальне питання: Які спільні ознаки об'єднують всі спорові рослини? Доповідачі із кожної групи озвучують відповідь та доповнюють одне одного.

Після цього доповідачі дають відповіді на проблемні запитання, які були роздані кожній групі. Інші учасники можуть доповнювати відповіді.

Наступним етапом є підведення підсумків та оцінювання результатів групової роботи.

3.5. Результати експериментального дослідження по впровадженню групової роботи в освітній процес

Експериментальне дослідження проводили у двох класах опорного навчального закладу «Люблинецький ліцей» Волинської області у 7-их класах, де навчалось 60 учнів: 7-А – 31 учень, 7-Б – 29 учнів. В школі працюють 42 вчителі.

Констатувальний експеримент передбачав проведення короткого опитування вчителів закладу освіти та учнів. Метою опитування вчителів було

з'ясування відношення вчителів до використання групової роботи в освітньому процесі, з якими труднощами вони стикаються при управлінні процесом, оцінюванні учнів, налагодженні комунікації між дітьми, покращенні їх навчальних досягнень. Опитувальник для вчителів представлений у додатку А. Опитуванням було охоплено 38 вчителів ліцею (рис.3.3.).

На питання «Чи часто ви застосовуєте групову діяльність на уроках?» більшість вчителів (63%) відповіло, що рідко, 1-2 рази в місяць, 14% – дуже рідко, 1-2 рази на півріччя, 23 % – не використовують цю методику.

Відповідь на питання «Чи вважаєте ви групову діяльність на уроках ефективною педагогічною технікою?» також була неоднозначною. Більшість респондентів поставили найвищий бал у запропонованій шкалі (77%), 6 % – середній бал 3 і 4, 17% – 1-2 бали. Отримані результати свідчать, що вчителі вважають групову діяльність на уроці результативною формою.

Щодо вікових меж упровадження групової роботи, то всі респонденти відповіли однозначно, що вони не існують.

На відкрите запитання про переваги групової роботи на уроках більшість вчителів (72%) вказали на потенціал її у індивідуалізації засвоєння знань учнів, у розвитку умінь командної роботи (14%), самонавчання (7%), різне (7%).

Щодо труднощів, які викликає впровадження групової роботи в освітній процес, то більшість вчителів (76%) назвали невизначені підходи у оцінюванні індивідуального внеску кожного учня під час виконання завдання, 20% вважають основною перешкодою порушення дисципліни, і лише 4% – забезпечення однакової активності учнів.

На питання «Яка роль вчителя під час проведення групової роботи?» більшість респондентів (78%) дало відповідь – консультанта, 11% – організатора, 6% – спостерігача, 5% – фасилітатора.

Щодо методичних підходів до створення груп, то більшість респондентів дали відповідь, що групи формують відповідно до типу завдань, але переважно за рівнем знань та бажанням учнів.

Рис. 3.3. Опитування вчителів

Питання «Як ви оцінюєте результати роботи учнів в групах?» у вчителів викликало найбільшу полеміку. Більшість респондентів вважають, що робота в групах вимагає розроблених вчителем підходів до оцінювання кожного завдання (81%), до розробки загальних критеріїв оцінювання групової діяльності (13%), 6% – не мають чітких алгоритмів оцінювання.

Таким чином, проведене опитування вчителів школи дозволило з'ясувати бачення вчителів на впровадження групової роботи у систему сучасних технологій навчання, показало труднощі, які перешкоджають вчителям використовувати поточну практику, виявити її сильні та слабкі сторони.

Для налагодженні комунікації та отриманні даних, наскільки учні ознайомлені із особливостями групової роботи на уроках, нами проведено

анкетування серед 60 учнів 7 -мих класів. Опитувальник для учнів представлений у додатку Б.

На питання «Чи часто проводиться групова робота на уроках» більшість учнів (76%) відповіло, що 1 раз та тиждень, іноді рідше. Практично однозначну відповідь отримали на питання «Чи подобається вам працювати у малих групах?» – так – 97% респондентів.

Стосовно питання «Чи допомагає вам групова робота краще засвоювати матеріал?» 84% респондентів відповіли «так», «не дуже» – 13% і лише 3% учнів вважають, що групова діяльність не допомагає у навчанні.

На питання про переваги групової діяльності більшість учнів (67%) вказали на можливість спілкувати та обговорювати ідеї із однокласниками, можливість взаємодопомоги вказали 11% учнів, на можливість поглиблювати знання вказали 20%. Питання щодо формування груп виключна більшість учнів бажає, щоб групи були сформовані за бажанням учня, або випадково, тобто як вони сидять за партами.

Таким чином, проведене опитування серед учнів 7 класу показало, що вони досить добре знайомі із особливостями проведення групової роботи, що їм подобається ця форма пізнавальної діяльності, на якій вони можуть поспілкуватися з однокласниками. Учні хотіли б самі формувати групи в міру того, як у них виникли дружні стосунки з однолітками.

В процесі проведення експерименту нами здійснена апробація творчих завдань під час групової діяльності учнів при вивченні теми «Вищі спорові рослини. Мохоподібні», «Плауноподібні. Хвощеподібні», «Чим цікаві Папоротеподібні?» для закріплення отриманих знань. Робота в групах була проведена у 7-А класі, де були присутні 29 учнів. Другий клас був контрольним, у ньому були на навчанні 28 учнів. Учні обох класів характеризуються майже однаковими навчальними досягненнями в отриманні знань з біології.

Результати проведеного експерименту по виявленню навчальних досягнень учнів до і після експерименту нами відображені у таблиці 3.1. та

3.2. Для перевірки отриманих знань нами проведено тестовий контроль із учнями обох класів. Як свідчать дані таблиці 3.1., рівень навчальних досягнень учнів практично однаковий в обох класах до початку експерименту. Так, високий і достатній рівень в учнів експериментального класу становить 44,8%, а у контрольному – 42,6%. Низьким рівнем навчальних досягнень володіє майже однакова кількість учнів у обох групах.

Таблиця 3.1.

Рівень навчальних досягнень учнів до експерименту

Рівень навчальних досягнень учнів	Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість учнів	%	Кількість учнів	%
Високий	6	20,7	5	17,6
Достатній	7	24,1	7	25,0
Середній	10	34,5	10	35,7
Низький	6	20,7	6	21,4

Проведений експеримент ґрунтувався на виконанні складених відповідно до дидактичних вимог завдань творчого характеру, які були запропоновані групам, що відображено у попередньому параграфі роботи. Як свідчать дані таблиці 3.2. рівень навчальних досягнень учнів у 7-А класі, який виконував завдання у групах по закріпленню знань порівняно із контрольним 7-Б класом показав значно вищі результати. У експериментальному класі зріс високий та достатній рівень досягнень учнів, що становить 65,5%, тоді як у контрольному класі цей показник нижчий на 26,2% і становить 39,3%. У контрольній групі значно вищий показник середніх досягнень учнів, який становить 39,3%, що свідчить, що вказаний матеріал викликає труднощі у засвоєнні знань про спорові рослини. У експериментальній групі цей показник на 10,4% нижчий, і становить 28,9%.

Таблиця 3.2.

Рівень навчальних досягнень учнів після експерименту

Рівень навчальних досягнень учнів	Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість учнів	%	Кількість учнів	%
Високий	8	27,6	5	17,9
Достатній	11	37,9	6	21,4
Середній	6	20,7	11	39,3
Низький	4	13,8	6	21,4

Таким чином, результати експерименту наочно свідчать про значно вищий рівень навчальних досягнень учнів після виконання ними творчих завдань у групах, що відображено графічно.

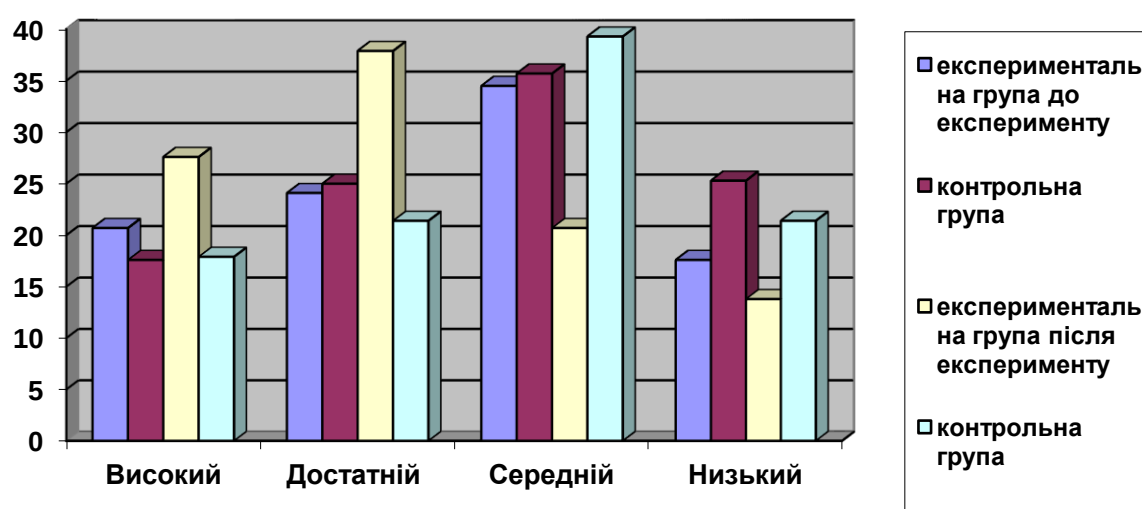

Рис. 3.4. Рівень навчальних досягнень учнів до початку та після експерименту, (%)

Результати експерименту підтвердили важливість проведення групової роботи учнів на уроках біології. Опитування вчителів показало, що вони володіють методикою проведення групової роботи, вважають її ефективною

освітньою технологією, проте труднощі викликає оцінювання участі кожного члена групи у виконанні завдання, а також підтримання активності навчання в групах. В результаті опитування учнів вдалося з'ясувати, що учням подобається групова робота, адже вони не тільки можуть закріпити знання, але й поспілкуватися, допомогти одне одному у вирішенні поставлених завдань. Учні бажають працювати у групах з однокласниками, з якими в них склалися дружні відносини.

Результати експериментального дослідження показали, що завдяки груповій роботі в учнів значно підвищується рівень навчальних досягнень, причому зростає відсоток учнів із високим та достатнім рівнем знань.

Рис.3.5.Робота в групах на уроці біології

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дозволили нам сформулювати наступні висновки.

1. Формування природознавчої компетентності учнів на уроках біології в ході їх групової роботи є актуальним завданням педагогічної теорії і практики у Новій українській школі.

2. Дефініційний аналіз поняття «групова роботи» виявив відсутність єдності педагогів у трактуванні даного поняття. Проте більшість авторів розуміють групову роботу школярів як форму освітньої діяльності, де учні об'єднуються у невеликі групи для спільного виконання поставлених вчителем освітніх завдань.

3. Як педагогічне явище, групова діяльність виконує в освітньому процесі багато функцій, серед яких можна виділити наступні: мотиваційна, навчальна, організаційна, розвивальна, виховна.

4. Психолого-педагогічна сутність групової роботи сприяє інтеграції індивідуальних дій учнів у спільну діяльність всієї групи по вирішенню поставленого вчителем завдання і передбачає набуття учнями навичок колективної діяльності, міжособистісного спілкування, взаємодопомоги та соціально визначеної позитивної взаємодії у колективі.

5. Впровадження групової роботи в освітній процес вимагає від вчителя реалізації сукупності наступних дидактичних вимог: чітке формулювання мети групової діяльності; детальний розподіл обов'язків між учнями в групі для виконання певних дій в процесі реалізації завдання; відповідати меті уроку і забезпечувало максимальну ефективність у досягненні високих навчальних результатів; обов'язкове підведення підсумків та оцінювання вчителем разом з учнями; систематичність.

6. Ефективність групової роботи на уроках біології залежить від поставлених перед учнями завдань, які повинні бути проблемно-орієнтовані, творчими, мати певний рівень складності та відповідати віковим особливостям учнів, містити елементи для здійснення ними розумових дій аналізу, синтезу,

порівняння, узагальнення та систематизації, сформульовані таким чином, щоб учні самостійно могли їх виконувати, а вчитель лише був координатором.

7. Проведене опитування показало ставлення педагогів до групової роботи як однієї із ефективних освітніх технік (77% респондентів) і дозволило з'ясувати труднощі, які вона спричиняє на етапі оцінювання індивідуального внеску кожного учня під час виконання завдання.

8. Проведене опитування серед учнів засвідчило, що групова робота допомагає їм засвоювати матеріал (84% респондентів), сприяє взаємодії із однокласниками (78%).

9. В результаті проведення експерименту встановлено, що впровадження групової діяльності в освітній процес підвищило високий та достатній рівень навчальних досягнень учнів на 26% у порівнянні із контрольним класом.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Вважаємо за доцільне подальшу розробку цілісної системи завдань для групової роботи учнів для шкільного курсу біології 7 класу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: монографія. Запоріжжя: Просвіта, 2000. 160 с.
2. Біологія : підручник для 7-го кл. закл. заг. серед. освіти / Павло Балан та ін. Київ : Генеза, 2024. 304 с.
3. Біологія : підручник для 7-го кл. закл. заг. серед. освіти / Соболев В. І. Кам'янець-Подільський : Видавництво Абетка, 2024. 280 с.
4. Бучма В.В. Діяльнісна самореалізація особистості в освітньому просторі. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2017. 262 с.
5. Бондар С. П. Компетентнісна спрямованість змісту і структури навчального предмета в умовах фундаменталізації освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. 2012. №20. С. 10–23.
6. Бородіна К. І., Кмець А. М., Кріпак В. В. Перспективи формування основних компетентностей у природничих науках і технологіях в учнів старшої школи в процесі вивчення курсу «Біологія і екологія». *Інноваційна педагогіка*. 2018. Вип. 7. Т. 1. С. 67–72.
7. Брега Н. Упровадження технології колективно-групового навчання. *Сучасна школа України (Шк. Світ)*. 2001. №9. С.9-19.
8. Вишківська В., Шикиринська О. Організація процесу навчання в новій українській школі: теоретико-практичний аспект. *Молодь і ринок*. 2019. № 11 (178). С. 115–119.
9. Винницька Н. Застосування групової та колективної форм навчання на уроках початкової школи. *Молодь і ринок*. №11 (178), 2019. С.111-114.
10. Глоба О. Упровадження новітніх технологій в освітній процес при викладанні хімії та біології у закладах освіти *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2022. №56. С. 73-81.
11. Горностай П.П. Методи групової роботи в системі освіти. Київ: Міленіум, 2017. 64 с.

- 12.Даниленко Л.І. Інноваційні технології у профільному навчанні старшокласників: навч.-метод. посіб. Черкаси : Редакційно-видавничий відділ Черкаського ОІПОПП. 2015. 92 с.
- 13.Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. URL: [http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011- %D0%BF](http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF)
- 14.Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. К. : Академвидав, 2012. 352 с.
- 15.Добрянська І. Формування груп у молодшому шкільному віці. *Початкова школа*. 2011. №6. С.32-34.
- 16.Задоя Е. С. Дидактичні умови організації групових форм навчальної роботи. *Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського*. Випуск 1.33. Педагогічні науки. С.82-95. Інноваційні технології навчання : навчальний посіб. Київ : НТУ, 2016. 171 с.
- 17.Карташова І. І. Модель уроку біології у сучасних педагогічних технологіях. *Природничий альманах*. Сер. : Біологічні науки. 2015. Вип. 21. - С. 55-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pasbn_2015_21_8.
- 18.Коваленко В.Є. Соціалізація особистості в умовах сучасних викликів. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка* 2020. №7. 338 с.
- 19.Колеснік К.А. Особливості організації групової діяльності учнів у початковій школі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Випуск 46. 2016. С.26-29.
- 20.Колеснік К.А. Групова діяльність: дефінітивний аналіз. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Випуск 52. 2018. С.180-183.
- 21.Комарова О. В. Методика викладання біології у профільній школі. *Практичний курс. : методичні інструкції до проведення практичних занять*

- з дисципліни «Методика викладання біології у профільній школі». Кривий Ріг : КДПУ, 2017. 59 с.
22. Компетентнісний підхід до навчання учнів на уроках біології та екології відповідно до вимог Нової української школи: методичні рекомендації / уклад. М.В. Кісільова; за ред. І.В. Удовиченко. Суми : НВВ КЗ СОППО, 2021. 62 с.
23. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : колективна монографія / під загальною редакцією О. В. Овчарук. Київ : Видавництво «К. і С.» 2004. 234 с.
24. Компетентнісні завдання: міжнародний досвід PISA й український досвід «Геліантусу» / авт.-упор. М. В. Каліберда та Р. В. Шаламов; наук. ред. д. пед. наук С. А. Раков. Харків : Соняшник, 2020. 176 с.
25. Коршевніук Т. Наскрізнi змістові лінії в курсі біології основної школи. «Громадянська відповідальність». *Біологія і хімія в рідній школі*. 2018. № 3. С.9-12.
26. Кравець Н.Ю. Особливості організації групової роботи на уроках української мови. *Наша школа : науково-практичні студії*. 2023. №2. С.30-36.
27. Куліда С.М. Групова робота на уроках математики як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності школярів молодшого шкільного віку
URL: <https://academy.ks.ua/wp-content/uploads/2014/05/34.pdf>
28. Луцинкевич Л. Організація групової навчальної діяльності в підготовці майбутніх учителів початкової школи в умовах коледжу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016, № 4 (58). С.302-310.
29. Матяш Н. Ю., Коршевніук Т. В., Рибалко Л. М., Козленко О. Г. Навчання біології учнів основної школи : методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2019. 208 с.
30. Методика навчання біології (профільна середня освіта): робочий зошит для організації лабораторних занять та самостійної роботи над курсом / уклад. Р. Романюк. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2024. 39 с.

31. Модельна навчальна програма «Біологія. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Соболь В. І.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.59.klas/Pryrodnycha.osvitnya.haluz.2023/Biolohiya.7-9.klas.Sobol.26.07.2023.pdf>
32. Модельна навчальна програма «Біологія. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Балан П. Г., Кулініч О. М., Юрченко Л. П.) URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Pryrodnycha.osvitnya.haluz.2023/08.09.2023/Biolohiya.7-9.klas.Balan.ta.in-08.09.2023.pdf>
33. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Видання 2 ге, виправлене та доповнене. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
34. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. К. : Міністерство освіти і науки України, 2016. 40 с.
35. Нова українська школа. *Стратегія розвитку особистості* : збірник тез доповідей II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (15 лютого 2021 р., Мукачєво) / за заг. ред. Г. В. Товканець. Мукачєво : Вид-во МДУ, 2021. 171 с.
36. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О.М.Пехота, А.З.Кіктєнко, О.М.Любарська. К. : А.С.К., 2001. 256 с.
37. Пометун О.І., Пирожєнко Л.В. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
38. Пометун О.І., Пирожєнко Л.В. Інтрактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. / за ред. О.І. Пометун. К. : АСК., 2006. 192 с.
39. Пометун О. І. Компетєнтнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. № 1. С. 65–69.
40. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n1235>.

- 41.Руденко І.В. Інтерактивні технології формування творчої активності підлітків. *Мистецтво і освіта*. № 4(78). 2015. С. 40–45.
- 42.Савицька А.Ю. Індивідуально-групове навчання молодших школярів: З досвіду роботи у класах із малою чисельністю учнів. *Початкове навчання та виховання*. 2011. №3. С.2-19.
- 43.Сосинець Т., Чосік Л. Використання групової форми навчальної роботи на уроках математики в початковій школі. *Педагогічний часопис Волині*. №2(9). 2018 С.87-93.
- 44.Сучасні методи групової роботи з учнями : науково-методичний посібник / укладачі : Буряк О. О., Кечик О. О. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 103с.
- 45.Ткаченко Т., Соловйова Т. Групова робота як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках історії і основ правознавства в закладах загальної середньої освіти. *Society. Document. Communication*. 2023. № 18. С. 272 – 294.
- 46.Усе, що необхідно знати вчителю про групову роботу. URL: https://marinakurvits.com/provedennia_hrupovoi_roboty/
- 47.Федорова, О., Бабічева, М., & Степенко, О. Шляхи подолання ризиків групової роботи у навчанні іноземних мов. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 62, 2022. С.182-191.
- 48.Формування творчих здібностей учнів засобами нових педагогічних технологій / О.А. Пермяков, Н.І. Зеленкова, Л.В. Бурман. *Педагогіка вищої та середньої школи* : зб. наук. пр. 2012. Вип. 35. С. 371–378.
- 49.Шаповал Л. Зв'язок теорії і практики в курсі біології 6-го класу як умова реалізації компетентнісного підходу до навчання. *Збірник наукових праць: Проблеми підготовки сучасного вчителя*. Вип. 1(23), 2021. С. 149-155.
- 50.Шевчук Л.М. Форми й види групової роботи учнів. Педагогіка і психологія. *Вісник АПН України: наук.-теорет. та інформ. журн. Нац. акад. пед. наук України*. 2011. № 2. С. 54-62.

- 51.Шулдик В.І. Теорія та методика сучасного уроку біології. Умань. : ПП Жовтий, 2013. 287 с.
- 52.Цуруль О. А. Формування біологічних понять в умовах групового навчання школярів. *Біологія і хімія в школі*. 2001. № 1. С. 47-51.
- 53.Яковенко Г.Г. Методика навчання історії: навчально-методичний посібник. Харків : Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Опитувальник для вчителів

- **Чи часто ви застосовуєте групову діяльність на уроках?**
 1. Щоразу під час уроку
 2. 1-2 рази на місяць
 3. 1-2 рази на півріччя
 4. Не використовую
- **Чи вважаєте ви групові діяльність на уроках ефективною педагогічною технікою? (відповідь за шкалою)**
 1. 1
 2. 2
 3. 3
 4. 4
 5. 5
- **Чи є вікові межі впровадження групової діяльності в освітній процес?**
 1. Так
 2. Ні
- **Які, на вашу думку, переваги має групова діяльність? (Відкрите запитання)**
- **Укажіть, які труднощі виникають при впровадженні групової роботи в освітній процес?**
 1. Порушується дисципліна
 2. Важко оцінити індивідуальний внесок учня у виконання завдання
 3. Забезпечення однакової активності учнів
 4. Відсутність завдань для групової діяльності учнів
- **Яка роль вчителя під час проведення групової роботи?:**
 1. Консультант
 2. Спостерігач

- 3. Організатор
- 4. Фасилітатор
- **Які підходи у формуванні груп ви використовуєте:**
 - 1. За рівнем знань
 - 2. За бажанням учнів
 - 3. Випадково
 - 4. За інтересами
- **Як ви оцінюєте результати роботи учнів в групах? (Відкрите запитання)**

Додаток Б

Опитувальник для учнів:

Чи часто проводиться групова робота на уроках?

1. Дуже часто (майже на кожному уроці)
2. Часто (2-3 рази на тиждень)
3. Іноді (1 раз на тиждень або рідше)
4. Рідко або ніколи

Чи подобається вам працювати у малих групах?

1. Так
2. Ні

Чи допомагає вам групова робота краще засвоювати матеріал?

1. Так, значно допомагає
2. Так, допомагає
3. Не дуже допомагає
4. Ні, зовсім не допомагає

Укажіть переваги групової роботи (допускається вибір декілька варіантів)?

1. Можливість спілкуватися та обговорювати ідеї з однокласниками
2. Можливість взаємодопомоги
3. Можливість поглибити та закріпити свої знання
4. Командна робота вчить відповідальності
5. Навчання стає цікавішим

Якби ти хотів, щоб вчитель формував групи?

1. На свій вибір
2. За бажанням учня
3. Випадковим чином
4. Комбіновано (іноді вчитель, іноді ми самі)